

TALE

Tale ved konferencen "Visioner og fremtidsperspektiver for den kompenserende specialundervisning for voksne" den 10. november 2004

Antal sider foruden denne: 21

Tale ved konferencen "Visioner og fremtidsperspektiver for den kompenserende specialundervisning for voksne" den 10. november 2004

Tak for invitationen

Tak til de 4 organisationer for initiativet til denne konference om visioner og fremtidsperspektiver for den kompenserende specialundervisning for voksne.

DK et af få lande med lov om voksenspecialundervisning

Danmark har som et af få lande en lov om specialundervisning for voksne. I mange andre lande er sådanne tilbud enten ikke-eksisterende, eller dele deraf indgår i sundhedsmæssige og sociale tilbud eller i andre undervisningsmæssige tilbud.

Jeg synes, det er vigtigt at fastholde den danske tradition og dermed voksenspecialundervisningens særlige rolle som et undervisningstilbud. Et tilbud, der kombinerer det pædagogisk-faglige med en indsigt i handicappedes særlige vilkår og læringsformer.

Unikt grundlag for at give et specialundervisningstilbud, der supplerer andre tilbud

Der er for mig ingen tvivl om, at vi med loven om specialundervisning for voksne har grundlaget for at give undervisningstilbud, der supplerer både de øvrige uddannelses- og undervisningstilbud samt tilbud på det sundhedsmæssige og sociale område. Og som vel at mærke supplerer på en måde, at det enkelte menneske med

handicap i så vid udstrækning som muligt får udnyttet sit potentiale, uanset de funktionsmæssige begrænsninger. Derfor anser jeg specialundervisning for voksne for et tilbud, der måske ikke bare kompenserer, men *føjer noget til* de almindelig tilbud om social sikkerhed, sundhedsmæssig behandling og uddannelse.

**To rapporter i 2003 – fra
Amtsrådsforeningen og fra
Evalueringsinstituttet**

Sidste år fik vi to væsentlige bidrag til diskussionen om voksenspecialundervisningen: Amtsrådsforeningens rapport ”Amternes specialundervisning – status og forventninger 2003” og EVAs evaluering ”Specialundervisning for voksne”. Begge indeholder såvel kortlægning som anbefalinger for fremtiden for området. Det er gode rapporter, jeg tror, vi kan lære meget af.

**Anbefalinger om mere
præcis beskrivelse af tilbud
og om at overveje, hvor
tilbuddene hører hjemme**

Blandt anbefalingerne er en generel opfordring til at præcisere beskrivelserne af de tilbud, der gives efter lov om voksenspecialundervisning. Blandt andet for at sikre den enkelte brugers retssikkerhed. Og der lyder opfordringer til at overveje, om ikke nogle typer af aktiviteter og tilbud, måske hører mere naturligt hjemme i andet regi end netop lov om specialundervisning for voksne.

Der er spændende diskussioner af emner, der ligger mig

meget på sinde, men jeg må skuffe jer med, at jeg ikke mener, det er tiden at gennemføre den debat.

Kommunalreformen står for døren – en kæmpe udfordring af alle niveauer

For lige nu står vi over for en omfattende kommunalreform, der i den grad kræver fuld opmærksomhed. Både i ministeriet, i amter, i kommuner og på institutioner er vi optaget af denne reformproces og den efterfølgende implementering af den nye struktur. Og det er min vurdering, at alle parter er bedst tjent med, at vi ikke forandrer både indhold og struktur samtidig.

Derfor vil jeg med mit indlæg i dag alene fokusere på de ændringer, der følger af den kommende kommunalreform.

De faglige kompetencer bevares

Jeg indledte med at betone vigtigheden af en særskilt lov om specialundervisning for voksne. Mange har givet udtryk for, at vi med kommunalreformen risikerer at sætte den faglige kompetence, der i dag ligger på de nuværende amtslige institutioner, over styr.

Det er naturligvis ikke hensigten, og efter min opfattelse er det heller ikke konsekvensen af, at kommunerne overtager ansvaret for tilbuddet. Faglighed og kvalitet er væsentlige pejlemærker også i kommunalreformen.

Men herudover har målet med strukturreformen været at skabe en struktur, der også for voksne med behov for specialundervisning kunne give

- Een indgang
- større nærhed
- bedre overblik over tilbud

Mange bekymringer – forståeligt, men unødvendigt

Det er klart, at så store forandringer, som en strukturreform afstedkommer, giver anledning til bekymringer.

Først og fremmest frygten for, at der skal nedlægges institutioner. Så lad mig slå fast: Kommunalreformen i sig selv indebærer ikke planer om at nedlægge institutioner. De enkelte amtslige institutioner overtages blot af kommunerne. Og da kommunerne samtidig bliver større, får de dermed også både det faglige og det økonomiske grundlag for at bevare og udvikle den faglige bæredygtighed inden for voksenspecialundervisningen.

Det økonomiske grundlag er til stede. Og hvad der er nok så vigtigt. Den faglige ekspertise forsvinder heller ikke med en lovændring. Fordi de vigtige personer, som rummer og bærer denne faglighed, flytter med opgaven over i kommunerne.

- Institutioner splittes ikke op** Jeg har også hørt bekymringen om, at de nuværende amtslige institutioner splittes op ved kommunalreformen. Lad mig understrege: kommunalreformen indebærer IKKE, at institutioner skal splittes op. Institutioner overflyttes derimod samlet til kommunen, som de er beliggende i, og jeg forventer, at de vil blive brugt på tværs af kommunerne.
- Kommunen har ansvaret – men kan samarbejde med andre om at løse opgaven** Kommunerne overtager myndighedsansvaret og dermed forpligtelsen til at sikre borgerne et godt tilbud. Men det betyder ikke, at den enkelte kommune selv nødvendigvis skal være leveringsdygtig i alle typer specialundervisning og specialpædagogisk bistand. Kommunerne kan vælge at samarbejde med andre kommuner eller med en region om opgaven. Og råder de ikke selv over relevante tilbud, kan de indgå aftaler med andre kommuner eller regioner. Herudover vil kommunerne fortsat have mulighed for at indgå driftsoverenskomster med private, fx oplysningsforbund, om løsning af dele af voksenspecialundervisningsopgaven.
- Regionerne får ansvar for at drive de mest specialiserede tilbud** Når det drejer sig om de allermest specialiserede tilbud, vil det fremover være regionerne, der driver de institutioner, vi i dag kender som lands- og landsdelsdækkende. Det skal

sikre, at også børn, unge og voksne med ganske særlige og omfattende handicaps efter kommunalreformen er sikret de relevante tilbud.

**Forandringer i systemet –
Forbedringer for borgeren**

Så selvom reformen for ”systemet” givet vil føles som store forandringer, vil det for brugeren først og fremmest føles som forbedringer.

Reformaftalen giver en sikkerhed for kvalitet, så børn, unge og voksne med behov for specialundervisning fortsat får det tilbud, der står mål med deres behov og forudsætninger.

**Rapporterne om
voksenspecialundervisning
ønsker større ensartethed i
ungdomstilbuddet**

De to rapporter om voksenspecialundervisningen betoner begge vigtigheden af, at der er et reelt ungdomstilbud til de unge, der ikke kan indgå i de gængse ungdomsuddannelser, selv med specialpædagogisk bistand. Rapporterne understreger samtidig, at der i dag er stor variation i udbuddet af tilbud til de psykisk udviklingshæmmede unge. Med andre ord: omfang og indhold varierer i dag fra amt til amt.

Det er klart, at *uensartethed*, let kan lyde som uretfærdig

forskel. Men når man går lidt ind i, hvad forskelligheden bunder i her, viser det sig, at den ofte begrundes i reelle behov for at udnytte nogle lokale eller regionale muligheder eller indrette sig efter den enkelte brugers behov. Altså faktisk to gode principper om lokal forankring og individualisering, som vi gerne ser gælde i hele uddannelsessystemet – og således også for den del, der tager sig af voksne med et handicap.

**Relevante
undervisningstilbud – lokale
løsninger**

Det er et fælles mål, at unge og voksne med handicap, også psykiske handicap, skal have et undervisningstilbud, der modsvare deres behov. Men det fælles mål opnås bedst med lokale løsninger, der tager individuelle hensyn. Derfor giver strukturaftalen regionerne mulighed for at udvikle nye undervisningstilbud til unge, der har brug for et særligt tilrettelagt ungdomstilbud.

**Ordblindeundervisning
overføres til FVU-loven**

Det er amternes ansvar at tilbyde undervisning til ordblinde og læsesvage. Det ansvar overtager staten fra 1. januar 2007.

Samtidig flyttes tilbuddet til ordblinde fra voksenspecialundervisningsloven til lov om forberedende voksenundervisning. Samtidig forankres ansvaret for udbuddet af både FVU-undervisning og Ordblinde-undervisning på Voksenuddannelseslovens § 11C. Der

undervisning på Voksenuddannelsescentrene, VUC, der overgår til selveje og statslig finansiering.

Det medfører bl.a., at ordblindeundervisning fremover bliver finansieret via en fast takst i forhold til aktivitet, sådan at den enkelte deltager indgår i beregningen af tilskud. I modsætning til i dag, hvor amternes tilbud om ordblindeundervisning finansieres via bloktilskud.

Jeg er glad for, at den nye fordeling af opgaverne medfører, at det fremover er *efterspørgslen* på undervisningen, der styrer aktiviteten.

På den måde sikrer vi, at ordblinde har samme mulighed for at lære at læse, uanset hvor i landet de bor og, at der ikke opstår ventelister på undervisningen. Det synes jeg, er en stor fordel.

Hele målgruppen skal tilgodeses – det understreger den nye lov

Jeg ved godt, at mange af jer i det hele taget er spændte på eller bekymrede for konsekvenserne af kommunalreformen. Måske frygter I oven i købet, at ordblindeundervisningen forsvinder. Men jeg kan forsikre jer, at voksne ordblinde og læsesvage fremover skal have samme mulighed som nu for få et relevant undervisningstilbud. Det rører vi ikke ved.

Ordblindeundervisning er fortsat målrettet voksne, der har basale vanskeligheder med at lære at læse og skrive. Mens FVU-undervisningen er målrettet voksne, der har lært at læse og regne, men oplever, at færdighederne ikke længere helt slår til.

De to undervisningstilbud skal altså fortsat supplere hinanden, så vi sikrer et relevant tilbud til alle med behov for læseundervisning.

De to undervisningstilbud skal også fortsat kunne udbydes af forskellige typer uddannelsessteder, fordi det giver bedst mulighed for, at undervisningen foregår tæt på borgerne. Selvom Voksenuddannelsescentrene bliver ansvarlige for, at der tilbydes FVU og ordblindeundervisning, skal de altså ikke selv stå for hele tilbuddet.

Lovarbejdet - som bl.a. skal samle de to tilbud i FVU-loven - er i fuld gang, og jeg vil ikke her komme nærmere ind på selve lovforslaget.

Jeg kan dog nævne, at jeg har sørget for, at ordblindeundervisning bliver nævnt direkte i titlen på den ændrede

FVU-lov. Netop for at tydeliggøre, at *hele* målgruppen skal tilgodeses.

Der er flere fordele ved en samlet lovgivning

Der er flere fordele ved at samle undervisningstilbuddene til voksne med utilstrækkelige læsefærdigheder i én lovgivning. Jeg vil nævne tre:

- Een indgang til undervisning
- Synligt tilbud for både borgere og virksomheder
- Bedre mulighed for virksomhedsrettet undervisning

En indgang til undervisning

Det er et svært spørgsmål for selv eksperter at vurdere om en person er ordblind eller læsesvag. Og derfor er det heller ikke rimeligt, at man som borger selv skal kunne stille sin egen diagnose, for så bagefter at skulle finde et relevant undervisningstilbud i amt eller kommune.

Derfor er det vigtigt, at der fremover bliver én dør, som alle voksne med behov og lyst til at blive bedre læsere kan gå ind ad. Og et uddannelsessted indenfor, som vil sikre, at den voksne får et undervisningstilbud, der er relevant i forhold til færdigheder og behov.

Synligt tilbud om læseundervisning

Ved at flytte ordblindeundervisningen fra lov om specialundervisning for voksne til FVU-loven opnår vi en større eksponering af ordblindeundervisningen. Og det betyder forhåbentlig, at flere vil gøre brug af den. For der skal ikke herske tvivl om, at både de nye finansieringsformer og de andre strukturændringer **skal sikre at udbuddet svarer til efterspørgslen** på ordblindeundervisningen.

Bedre muligheder for virksomhedsrettet undervisning - forårspakken

Også når det drejer sig om virksomhedsrettet undervisning, er ministeriet aktivt. For vi ved, at det virker motiverende for medarbejderne, når virksomheden bakker op om læse- og regneundervisning.

Derfor giver det god mening at forbedre mulighederne for, at undervisningen kan foregå i arbejdstiden og på arbejdspladsen eller tæt derved.

Et vigtigt skridt blev taget i forbindelse med regeringens forårspakke, da reglerne for statens voksenuddannelsesstøtte – SVU - blev ændret. Det medførte bl.a., at faglærte ligesom ufaglærte medarbejdere kan modtage SVU, når de deltager i ordblindeundervisning i arbejdstiden. Samtidig blev aldersgrænset sænket, så medarbejderen kan modtage SVU fra 20 års alderen.

Når FVU og ordblindeundervisning fremover samles i én lovgivning forventer jeg, at betingelserne for, at læseundervisning kan gennemføres på virksomheder forbedres yderligere.

Nogle gange skal undervisningen måske også bestå i vejledning af virksomheden, så den bliver bedre til at rumme den ordblinde medarbejder, så man kan undgå en unødigt udstødning fra jobbet. Det rummer lovgivningen fortsat mulighed for.

Et andet initiativ til at øge efterspørgslen og læse-lærelysten er den igangværende informations-kampagne ”Spids Pennen”. Vi kender endnu ikke effekten af kampagnen, men vi håber, at det får flere voksne til at melde sig til såvel FVU som ordblindeundervisning, og at endnu flere blive mere åbne for tilbuddet om at gøre noget ved problemerne. Flere og flere voksne faktisk deltager i læse- og regneundervisning, og det er i alles interesse, at endnu flere kommer med på vognen.

Nye initiativer

Derfor har Regeringen i september i alt afsat 75 mio. over en fireårig periode til en række forskellige initiativer, der kan forbedre mulighederne for at gå til læse og regneundervisning.

3 timer om ugen for at få SVU

Et af initiativerne medfører, at ordblinde fra 1. januar kan modtage SVU, når de går til ordblindeundervisning eller FVU minimum 3 timer om ugen i arbejdstiden. Det håber jeg, vil få flere arbejdsgivere til at efterspørge ordblindeundervisning på lige fod med andre tilbud om efteruddannelse.

Kortlægning skal afklare hvor opgaven løses bedst

Ordblindeundervisningen har altså fået en god prioriteret plads i FVU-lovgivningen. De øvrige dele af specialundervisningen får kommunerne myndighedsansvaret for. Men det betyder ikke nødvendigvis, at alle de opgaver, som amterne i dag udfører inden for lov om specialundervisning for voksne, skal forblive under denne lovgivning. Som jeg tidligere var inde på, er det blevet påpeget i evalueringsrapporterne, at placeringen af visse opgaver under lov om voksenspecialundervisning kan overvejes.

Dette afspejler sig i strukturaftalen, hvoraf det fremgår, at den konkrete forankring skal kortlægges nærmere. Det

betyder også, at der skal ses med friske øjne på, hvor det er mest hensigtsmæssigt at placere opgaverne.

Lad mig give et eksempel: Man kunne f.eks. spørge, om det ville være mere hensigtsmæssigt at nogle *specialundervisningsopgaver* overflyttes til kommunernes *genoptræningsstilbud*, når de har mere karakter af genoptræning end undervisning.

Og jeg mener også, at vi må være opmærksomme på, hvis nogle opgaver måske er mere hensigtsmæssigt placeret hos regionerne. Fx de opgaver, der løses i forbindelse med indlæggelse på sygehus.

Når regionerne fremover får ansvar for al undersøgelse, behandling og genoptræning under indlæggelse og for genoptrænings*planer*, ville det give mening, at den specialpædagogiske udredning, vejledning af pårørende, genoptræningsvurdering og selve genoptræningen også hører med til dette ansvar.

Det ville give god mening, synes jeg, set fra en borgersynsvinkel. Fordi det vil sikre patienterne og de pårørende en hurtigere samlet vurdering af den nødvendige

faglige ekspertise fx ved akut opståede behov.

Og fordi fx klageadgangen for patienter og pårørende bliver enklere, hvis een myndighed har ansvar for alt, der foregår under indlæggelse eller behandling på sygehus.

Kortlægningsarbejdet er ikke afsluttet, og der er ikke truffet nogen beslutninger. Men eksemplet illustrerer, at det er vigtigt med denne kortlægning at få set på ansvarsfordeling også udfra det bærende princip i kommunalreformen om et enklere system for borgeren.

Uanset hvem der har myndighedsansvaret, har vi andre fortsat en rolle at spille i forhold til at sikre, at rammerne bliver fyldt godt ud. Lad mig nævne to tiltag, der skal bidrage til at sikre kvalitet i tilbuddene, også efter kommunalreformen:

Regionale udviklingsråd

Regeringen har ikke i sinde at slippe specialundervisningen af syne. Derfor nedsættes regionale udviklingsråd med repræsentanter fra kommuner og regioner, men også fra brugernes organisationer. De næste fire år skal disse råd følge udviklingen på specialundervisningsområdet i hver deres regionen. Og hvert år aflevere en redegørelse med en

vurdering af udviklingen på området til
Undervisningsministeriet.

Redegørelsen skal indeholde en vurdering af udviklingen på området. Og redegørelserne vil udgøre mit grundlag for at vurdere, om kommunerne lever op til deres myndighedsansvar. Jeg kan på grundlag af en redegørelse gå i dialog med en kommune eller om nødvendigt aktivere tilsynsmyndighederne.

Klageadgang

Som en ekstra sikkerhed i systemet vil et centralt og uafhængigt klagenævn efter kommunalreformen tage stilling til klager over retlige forhold vedrørende voksenspecialundervisningen.

Dette klagenævn, der i dag behandler klager over den vidtgående specialundervisning for børn, vil også fremover kunne tage sig af klager over for eksempel undervisningstilbud til psykisk udviklingshæmmede.

Regionale udviklingsråd og klagenævn er ikke nok – der

Det er godt, at der er klagemuligheder. Og det er godt, at de regionale udviklingsråd overvåger det lokale tilbud. Men jeg

**skal også satses på
lærerkvalifikationer**

regionale udviklingsråd overvåger det lokale tilbud. Men jeg mener, at det i høj grad er den faglige ekspertise, det vil altså sige underviserne, der i praksis er afgørende for kvaliteten af tilbud efter lov om specialundervisning, uanset om tilbuddet retter sig mod børn, unge eller voksne. Derfor har jeg også øje for dette i den kommende reform af læreruddannelsen, hvor det med vægt indgår i mine overvejelser, hvordan det er muligt at styrke det specialpædagogiske element i den almene lærers grunduddannelse.

**Visionen er en mere
målrettet anvendelse af
voksenspecialundervisningen**

I har indbudt mig til at tale ved en konference om visioner og fremtidsperspektiver for området. Det har jeg hidtil gjort ved at uddybe og begrunde de ændringer, kommunalreformen fører med sig.

Men det er naturligvis ikke det hele.

Når undersøgelser viser, at op mod hver 5. elev forlader folkeskolen uden brugbare læsefærdigheder, så er det et alarmerende højt tal. Og nogle af disse elever vil være at finde i ordblindeundervisningen eller på FVU, allerede mens de er ganske unge. Det finder jeg bekymrende.

Det, jeg bekymrer mig om, er naturligvis ikke, at de ganske unge voksne søger mere undervisning i de grundlæggende færdigheder. Men det bekymrer mig, at de har *brug for* denne undervisning ganske få år efter, at de har forladt grundskolen.

Det store spørgsmål er selvfølgelig, *hvordan* vi sikrer, at børnene nu også lærer det, de skal?

Regeringens bud er velkendte: Præcise mål for undervisningen i de enkelte fag og på de enkelte niveauer, fulgt op af systematisk evaluering, så der – tidligt – kan gribes ind over for de elever, der har svært ved stoffet. Sammen med flere timer og bedre mulighed for holddannelse er jeg overbevist om, at vi ad den vej både kan styrke fagligheden og samtidig skabe en mere rummelig folkeskole.

Indsatsen på dette område er gået i gang. Nu venter vi på resultaterne.

Mit ønske for voksertilbuddene generelt er, at deres opgave i fremtiden i meget højere grad bygger på en grundskole, hvor mange flere end 80 % går ud med brugbare

læsefærdigheder.

Når det drejer sig om voksenspecialundervisningen, er den jo først og fremmest tænkt som kompenserende i forhold til individet.

Jeg er meget glad for, at det danske uddannelsessystem rummer en mangfoldighed af tilbud, og jeg ønsker at bevare denne alsidighed. Især glæder jeg mig over, at der er undervisningstilbud og støttemuligheder til mennesker, der af en eller anden grund har behov for en særligt tilrettelagt undervisning eller en særlig specialpædagogisk indsats i undervisningen.

Og jeg ser frem til den dag, hvor mange flere unge forlader folkeskolen med gode, brugbare færdigheder. Det vil være en succes for folkeskolen og for den enkelte unge.

Det vil skabe mulighed for, at de særligt tilrettede tilbud for voksne i endnu højere grad kan målrettes den enkeltes konkrete vanskeligheder. For vi skal fastholde den kompenserende specialundervisnings mål: at kompensere for den enkeltes vanskeligheder.

Afslutning

Vi står over for en meget spændende periode.

Kommunalreformen er en udfordring til os hver især – for vi kan alle bidrage til, at reformens intentioner udmøntes med succes. Og forudsætningen for succes er omvendt, at vi er mange, der arbejder sammen for at udnytte de muligheder, reformen indeholder.

Samling af ansvar og tilbud så tæt på borgerne som muligt er efter min opfattelse et gode, der kan give grundlag for endnu bedre tilbud i fremtidens voksenspecialundervisning. Jeg har i dag koncentreret mig om kommunalreformen, men vil gerne gentage, at jeg er meget indstillet på, at vi skal se på undervisningens indhold – men i første omgang drejer det sig om dens rammer.

Jeg vil følge udviklingen tæt.

Tak for ordet – og God konference